

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ТУРИЗМУ

ВІСНИК

ЛЬВІВСЬКОГО ІНСТИТУТУ
ЕКОНОМІКИ І ТУРИЗМУ

Серія: «Економічні науки»

13/2018

Львів — 2018

Вісник Львівського інституту економіки і туризму : зб. наук. ст. / Міністерство освіти і науки України. Львівський інститут економіки і туризму; [ред. кол. І. О. Бочан та ін.] — Львів : ЛІЕТ, 2018, № 13 — 236 с.

Висвітлюються актуальні питання теоретичних і прикладних аспектів економіки, розвитку туристичної індустрії в Україні і, зокрема, в Західному регіоні; аналізуються підходи до створення туристичного продукту й організації спеціальних видів туризму. Особлива увага звертається на вивчення краєзнавства, екологічного супроводу туристичної діяльності та підготовки фахівців для даної галузі.

Для фахівців туристичної галузі, науково-педагогічних працівників, аспірантів і студентів закладів освіти туристичного профілю.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

1. Бочан І. О., д. е. н., професор, Львівський інститут економіки і туризму, Україна — *головний редактор*;
2. Анісімович-Шевчук О. З., к. п. н., доцент, Львівський інститут економіки і туризму, Україна — *заступник головного редактора*;
3. Клювак О. В., к. е. н., доцент, Львівський інститут економіки і туризму, Україна — *відповідальний секретар*;
4. Берест Р. Я., д. і. н., професор, Львівський інститут економіки і туризму, Україна;
5. Білонога Ю. Л., д. т. н., професор, Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького;
6. Божук Т. І., д. г. н., доцент, Національний університет «Львівська політехніка», Україна;
7. Бомба М. Я., д. с.-г. н., професор, Львівський інститут економіки і туризму, Україна;
8. Васильчак С. В., д. е. н., професор, Львівський державний університет внутрішніх справ;
9. Гальків Л. І., д. е. н., професор, Національний університет «Львівська політехніка»;
10. Гнаткович О. Д., д. е. н., професор, Львівський інститут економіки і туризму, Україна;
11. Гринів Б. В., к. е. н., професор, Львівський інститут економіки і туризму, Україна;
12. Доманцевич Н. І., д. т. н., професор, Львівський торговельно-економічний університет;
13. Лабай М., професор, Вища школа туризму та екології в Сухій Бескидській (Польща);
14. Марцин В. С., д. е. н., професор, Львівський інститут економіки і туризму, Україна;
15. Лозинський Р. М., д. г. н., професор, Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна;
16. Лозовецька В. Т., д. п. н., професор, Київський національний університет імені М. Драгоманова, Україна;
17. Майкова С. В., к. т. н., доцент, Львівський інститут економіки і туризму, Україна;
18. Мартинюк Т., професор, Сопотська школа вища (Польща);
19. Місечко О. Є., д. п. н., професор, Львівський інститут економіки і туризму, Україна;
20. Присяжнюк Ю. І., д. е. н., професор, Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна;
21. Реверчук С. К., д. е. н., професор, Львівський національний університет імені Івана Франка;
22. Скворцов І. Б., д. е. н., професор, Національний університет «Львівська політехніка»;
23. Скрипко Т. О., д. е. н., доцент, Львівський інститут економіки і туризму, Україна;
24. Слодкі М., професор, Державна Вища Школа господарки у Плоцьку (Польща);
25. Федина Л. О., к. т. н., доцент, Львівський інститут економіки і туризму, Україна;
26. Рейман Кш., професор, Державна вища техніко-економічна школа ім. кс. Броніслава Маркевича в Ярославі (Польща).

*Рекомендовано до друку Вченою радою Львівського інституту економіки і туризму
(протокол № 2 від 26 грудня 2018 р.)*

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
LVIV INSTITUTE OF ECONOMICS AND TOURISM

BULLETIN

OF LVIV INSTITUTE
OF ECONOMICS AND TOURISM

Series: «Economic Sciences»

13/2018

Lviv — 2018

UDC 338.48:001.32(051)

Bulletin of Lviv Institute of Economics and Tourism : collection of scientific works / Ministry of Education and Science of Ukraine, Lviv Institute of Economics and Tourism; [editor-in-chief I. O. Bochan.] — Lviv : LIET, 2018, #13 — 236 p.

Topical issues of theoretical and practical aspects of economics of the tourist industry development in Ukraine and particularly in Western region are reflected; approaches to design of tourist product and organizing special kinds of tourism are analyzed. Special attention is given to local studies issues, ecological accompaniment of tourist activity and training specialists for the given branch.

For specialists of tourist sphere, scientific and pedagogical workers, post-graduates and students of tourist educational institutions.

EDITORIAL BOARD:

1. Bochan I., Prof., Lviv Institute of Economics and Tourism, Ukraine — *Editor-in-Chief*;
2. Anisimovych-Shevchuk O., PhD, Lviv Institute of Economics and Tourism, Ukraine — *Deputy editor-in-chief*;
3. Kliuvak O., PhD, Lviv Institute of Economics and Tourism, Ukraine — *Executive Secretary*;
4. Berest R., Prof., Lviv Institute of Economics and Tourism, Ukraine;
5. Bilonoga Yu., Prof., Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv, Ukraine;
6. Bozhuk T., Doc., Lviv Polytechnic State University, Ukraine;
7. Bomba M., Prof., Lviv Institute of Economics and Tourism, Ukraine;
8. Vasylychak S., Prof., Lviv state university of internal affairs, Ukraine;
9. Halkiv L., Prof., Lviv Polytechnic State University, Ukraine
10. Hnatkovich O., Prof., Lviv Institute of Economics and Tourism, Ukraine;
11. Hryniv B., Prof., Lviv Institute of Economics and Tourism, Ukraine;
12. Domantsevych N., Prof., Lviv University of Trade and Economics, Ukraine;
13. Labaj M., Prof., The University College of Tourism and Ecology in Sucha Beskidzka, Poland;
14. Martsyn V. Prof., Lviv Institute of Economics and Tourism, Ukraine;
15. Lozynskiy R., Prof., Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine;
16. Lozovetska V., Prof., National Pedagogical Dragomanov University, Ukraine;
17. Maikova S., Doc., Lviv Institute of Economics and Tourism, Ukraine;
18. Martyniuk T., Prof., Sopot University of Applied Sciences, Poland;
19. Misychko O. Prof., Lviv Institute of Economics and Tourism, Ukraine;
20. Prysiazhniuk Yu., Prof., Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine;
21. Reverchuk S., Prof., Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine;
22. Skvortsov I., Prof., Lviv Polytechnic State University, Ukraine;
23. Skrypko T., Doc., Lviv Institute of Economics and Tourism, Ukraine;
24. Slodki M., Prof., The State University of Applied Sciences in Plock, Poland;
25. Fedyna L., Doc., Lviv Institute of Economics and Tourism, Ukraine;
26. Rejman K., Prof., State Higher School of Technology and Economics in Jaroslaw, Poland.

*The Bulletin of Lviv Institute of Economics and Tourism
is published according to the decision of Scientific Council of Lviv Institute
of Economics and Tourism (protocol number 12 dated from 2018.12.26)*

Розділ 5. ХАРЧОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА РЕСТОРАННИЙ СЕРВІС

- 5.1. *Джурик Н. Р.-Й., Максимець О. Б., Максимець В. Л.* Інноваційні технології в сфері виробництва та обігу кулінарної продукції в закладах ресторанного господарства 134
- 5.2. *Ковальчук Х. І., Озимок Г. В.* Дослідження впливу нетрадиційної рослинної сировини на форми зв'язку вологи у борошняних кондитерських виробках 142

Розділ 6. КРАЄЗНАВСТВО, КУЛЬТУРА І ТУРИЗМ

- 6.1. *Цимбала О. С., Войцещук Н. В., Дутко М. А.* Збереження та туристична промоція культурно-історичної спадщини України (на прикладі концепції створення історико-культурного заповідника «Древній Звенигород») 149
- 6.2. *Франків І. Я.* Пріоритети розвитку етноекологічного туризму (на прикладі Сколівського району) 157

Розділ 7. РЕКРЕАЦІЙНИЙ ТУРИЗМ І РЕАБІЛІТАЦІЯ

- 7.1. *Білецький М. І., Котик Л. І.* Придніпровський туристично-рекреаційний район України: проблеми і перспективи розвитку 166
- 7.2. *Рутинський М. Й., Кюріні-Поплавські Л.* Моршин століття тому: ребрендинг та перезапуск популярного соляного курорту в 1919–1923 роках 181

Розділ 8. ІНФРАСТРУКТУРА ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ ТА ПИТАННЯ ЕКОЛОГІЇ

- 8.1. *Панько О. І.* Проблеми поширення нової екологічної поведінки у закладах вищої освіти 191

Розділ 9. АУДИТОРІЯ

- 9.1. *Huliak O. B.* Competence approach to teaching foreign languages to students majoring in tourism and economics 198
- 9.2. *Ташак М. С., Саницька А. О.* Інтерактивні технології навчання як чинник підвищення якості підготовки майбутніх фахівців сфери туризму 206
- 9.3. *Чаторийська О. М.* Використання цифрових технологій на заняттях з іноземної мови у ВНЗ 216
- 9.4. *Ледвій О. І., Мартинишин Г. Р.* Взаємодія та принципи взаємодії органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій 220

Розділ 10. ПОДІЇ, ІНФОРМАЦІЯ, РЕЦЕНЗІЇ

- 10.1. Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми та стан використання ГМО в харчових продуктах» 227
- 10.2. Міжнародна науково-практична конференція «Туристичні послуги на світовому ринку як фактор розвитку міжнародного туризму» 231
- 10.3. *Анісімович-Шевчук О. З.* VI Регіональна науково-практична конференція «Історико-культурні пам'ятки Прикарпаття та Карпат — важливі об'єкти в розвитку туризму» 233

Section 5. NUTRITIONAL TECHNOLOGIES AND RESTAURANT SERVICE

- 5.1. *Dzhuryk N., Makysmets O., Makysmets V.* Innovative technologies in the sphere of production and turnover of culinary products in restaurant business enterprises..... 134
- 5.2. *Kovalchuk Kh., Ozymok G.* Investigation of the influence of non-traditional herbaceous raw materials on the forms of moisture communication in flour confectionery products 142

Section 6. COUNTRY STUDY, CULTURE AND TOURISM

- 6.1. *Tsybala O., Voytseshchuk N., Dutko M.* Saving and travel promotion cultural and historical heritage of Ukraine (example of the concept of creation of the historical and cultural reservation «Ancient Zvenygorod») 149
- 6.2. *Frankiv I.* Priorities for the development of ethno-ecological tourism (for example, Skole District)..... 157

Section 7. RECREATIONAL TOURISM AND REHABILITATION

- 7.1. *Biletskyi M., Kotyk L.* The Prydniprovsky tourism and recreation area of Ukraine: problems and prospects of development 166
- 7.2. *Rutynskyi M., Quirini-Poplawski L.* Morshyn a century ago: rebranding and restart of the popular balneal resort in 1919-1923..... 181

Section 8. TOURISM INDUSTRY INFRASTRUCTURE AND ECOLOGY ISSUES

- 8.1. *Panko O.* Problems of new ecological behavior in Higher Education Institutions..... 191

Section 9. AUDITORIUM

- 9.1. *Huliak O. B.* Competence approach to teaching foreign languages to students majoring in tourism and economics 198
- 9.2. *Tashak M., Sanytska A.* Interactive education technologies as a factor of improving the quality of the future experts training of tourism industry 206
- 9.3. *Chatoryiska O.* Use of digital technologies for foreign language learning at colleges..... 216
- 9.4. *Ledviy O., Martynyshyn H.* Interaction and principles of interaction of Local Government Organ and Local Government Administrations 220

Section 10. EVENTS, INFORMATION, REVIEWS

- 10.1. International scientific and practical conference «Problems and conditions of GMO use in foodstuffs» 227
- 10.2. The International Scientific and Practical Conference on the topic: «Tourist service on the world market as a factor for the development of international tourism» 231
- 10.3. *Anisimovych-Shevchuk O.* Regional scientific and practical conference «Historical and cultural memories of the Prykarpattia and Carpathy — important objects in the development of tourism» 233

РЕКРЕАЦІЙНИЙ ТУРИЗМ І РЕАБІЛІТАЦІЯ

УДК 338.48:379.851

*Білецький Мирослав Іванович, к.географ.н., доцент
завідувач кафедри туризму і готельної справи
Львівський інститут економіки і туризму, м. Львів, Україна
e-mail: myroslavbil@gmail.com*

*Котик Любов Іванівна
асистент кафедри економічної і соціальної географії,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна
e-mail: kotykluba@gmail.com*

ПРИДНІПРОВСЬКИЙ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ РАЙОН УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Проаналізовано особливості сучасного розвитку і функціонування Придніпровського туристично-рекреаційного району України. Звернено увагу на використання наявного природно-ресурсного і історико-культурного потенціалу, матеріальну базу туристично-рекреаційної діяльності, інтенсивність та напрямок туристично-екскурсійних потоків. Проаналізовано інформаційну базу екскурсійних турів/маршрутів всеукраїнського туристичного порталу UA.IGotoWorld.com, які проходять територією району на предмет залучення у них природно-краєзнавчих, історико-краєзнавчих та історико-біографічних об'єктів району. Укладено перший варіант переліку видатних постатей, життєвий шлях і професійна/творча діяльність яких може слугувати основою розробки історико-біографічних екскурсійних турів району. Обґрунтовано переваги актуалізації екскурсійної діяльності з акцентом на історико-біографічні об'єкти території району та їхнє представлення у середовищі Інтернет (віртуальний туризм).

***Ключові слова:** Придніпровський туристично-рекреаційний район, туризм, рекреація, екскурсійна діяльність, історико-біографічні об'єкти екскурсій.*

Постановка проблеми. В умовах реструктуризації економіки України, розвитку четвертинного сектора господарства, активізації інноваційно-інвестиційної діяльності на фоні проходження адміністративно-територіальної реформи, дослідження особливостей функціонування суспільно важливих та економічно значимих туристично-рекреаційних районів держави є на часі. Доцільність аналізу їхнього сучасного стану підсилена взаємопов'язаними процесами глобалізації і глокалізації туристично-рекреаційної діяльності та виходом України на світовий ринок туристичних послуг в епоху наскрізної дигіталізації. Актуальність вивчення туристично-

рекреаційних районів України зумовлена запитами як світового, загалом, так і українського, зокрема, суспільства на формування креативної особистості з інтегральним мисленням на засадах трансгуманізму. Це передбачає не тільки засвоєння знань у процесі класичного навчання у середній і вищій школі, але і самоосвіту упродовж усього життя, розширення світогляду у тому числі й за рахунок активної пізнавальної туристично-рекреаційної та екскурсійної діяльності на території власної держави. Одним із науково цікавих і туристично-екскурсійно привабливих, але маловідомих для українського і світового інвестора, туриста, екскурсанта є Придніпровський туристично-рекреаційний район (ПТРР) України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Чимало науковців вивчали цю проблему. І. Бочан узагальнив особливості функціонування ПТРР у руслі тенденцій розвитку міжнародного туризму [1, с. 176–178]. М. Білецький, Л. Котик розкрили роль туризму у трансформації господарства регіону [2, с. 37–39], аналізували ефективність використання туристичного і рекреаційного потенціалу окремих туристично-рекреаційних районів України [3, с. 248–253] та запропонували шляхи актуалізації екскурсійної діяльності за рахунок використання потенціалу історико-біографічних об'єктів екскурсій [3, с. 253–254; 4, с. 36–39]. Пріоритети розвитку регіонального (перш за все промислового) туризму Дніпропетровської області висвітлені у колективній монографії «Регіональний туризм: стратегія, ресурси, перспективи розвитку» [5]. А. Домаранський виокремив і детально проаналізував чотири групи чинників, що зумовлюють складну ситуацію в розвитку туристичної діяльності у Кіровоградській області: об'єктивні (мала насиченість регіону атрактивними об'єктами), дослідницькі (породжені недостатньою вивченістю краю), управлінські (зумовлені неефективними діями чиновників), комплексні (спричинені низкою різнорідних передумов) [6, с. 46]. Сучасний потенціал туристичних ресурсів Черкаської області дослідила Л. Скрипник [7], а стратегію розвитку туризму проаналізували В. Жмуденко, А. Полянська [8]. На адміністративному рівні перспективи розвитку туристично-рекреаційної діяльності областей ПТРР (інвестиційно-інноваційна, атрактивна, подієва діяльність, створення туристичних кластерів тощо) затверджені в «Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» [9].

Формулювання цілей статті. Проаналізувати особливості сучасного розвитку ПТРР України, оцінити ефективність використання його рекреаційного і туристичного потенціалу, означити перспективи подальшого розвитку туристично-рекреаційної сфери району за рахунок використання можливостей історико-біографічних об'єктів екскурсій та розвитку віртуального туризму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Придніпровський туристично-рекреаційний район України включає Дніпропетровську, Кіровоградську, Полтавську і Черкаську області. Він займає 17,6 % території держави, у ньому проживає 16,1 % її мешканців [10]. В усіх областях ПТРР фіксується депопуляція і старіння населення, а також від'ємний міграційний приріст. Винятком є Дніпропетровська область, у якій 2017 р. зафіксовано додатний міграційний приріст (+24131 особа) [11, с. 29] за рахунок переїзду мешканців із тимчасово окупованих територій України та прифронтових районів Донецької, Луганської областей. Ринок праці ПТРР перебуває у кризі: рівень офіційного безробіття в областях регіону перевищує середньоукраїнський показник (1,4 % працездатного населення) і є максимальним у Кіровоградській області (3,0 %); найвище навантаження на одну вакансію зафіксовано у Черкаській області — 74 особи на противагу 6 особам у Дніпропетровській області [11, с. 33]. Рівень заробітної плати штатних працівників у районі є нижчим на 3 % (Дніпропетровська,

Полтавська), 12–18 % (Черкаська, Кіровоградська області) від середньоукраїнського показника (7104 грн у 2017 р.). За інтегральним регіональним індексом людського розвитку (2017) області ПТТР займають відповідно 7 місце в Україні — Полтавська, 12 — Дніпропетровська, 15 — Черкаська, 22 — Кіровоградська область [12, с. 72].

ПТТР створює 19,5 % валового регіонального продукту України, внесок Дніпропетровської області — понад 48 % ВРП району [11, с. 93]. Більшість працездатного населення району зайнято у сфері промисловості — понад 40 %, частка зайнятих у сфері туризму і рекреації не перевищує 3 %.

ПТТР має значні туристично-рекреаційні ресурси, основу яких становлять комфортний, м'який помірно-континентальний клімат, різні типи мінеральних вод, густа сітка річок і штучних водойм з їхніми мальовничими берегами (р. Дніпро, р. Рось, р. Тясмин, р. Сула, р. Оріль, р. Інгулець та ін.; затоплені гранітні кар'єри Кіровоградської обл. тощо). На схилах річкових долин і балок відслонюються окремі підвищення кристалічних порід (основа для розвитку геотуризму). Поблизу атрактивних водних об'єктів, які доповнені естетично привабливими довколишніми ландшафтами, організовані рекреаційно-відпочинкові зони ПТТР.

За характером рельєфу район знаходиться на правобережній і лівобережній частині Дніпра у межах двох фізико-географічних зон — лісостепової і степової. Природна рослинність є збережена лише у балках та на схилах річкових долин і представлена різнотрав'ям лук і сухих степів (типчакково-ковилових). Близько 15 % території ПТТР зайнято лісами: бори, суббори, дубово-грабові гаї, заплавні ліси з вільхи, верби, осики, тополі та байрачні з в'яза, липи, ясеня, клена [13]. Ліси району виконують важливу рекреаційно-оздоровчу функцію, є основою для формування мережі туристично-курортних центрів на території Черкаської і Полтавської областей. Рекреаційні функції здійснюють спеціальні зони природоохоронних об'єктів, у тому числі і природні заповідники, наприклад Дніпровсько-Орільський на території Дніпропетровської області. Загалом у межах ПТТР знаходиться понад 700 природно-заповідних територій різного рангу і спеціалізації (табл. 1).

Таблиця 1

Об'єкти природо-заповідного фонду району, од.

Області	Природні заповідники	Регіональні ландшафтні парки	Заказники							Пам'ятки природи	Заповідні урочища	Пам'ятки садово-паркового мистецтва
			Загальнозоологічні	Ботанічні	Лісові	Ландшафтні	Гідрологічні	Орнітологічні	Ентомологічні			
Дніпропетровська	1	—	1	15	8	14	1	5	4	51	3	8
Кіровоградська	—	—	3	20	6	29	1	5	1	42	41	7
Полтавська	—	2	4	35	2	51	57	3	1	114	51	18
Черкаська	1	1	6	41	1	12	90	5	12	163	40	28

Примітка: складено авторами на основі: [13].

Найбільше природоохоронних територій розміщено у Полтавській області. Прикро, що через низьку популяризацію їхнього потенціалу, а також низьку поінформованість як місцевих мешканців, так і приїжджих туристів і екскурсантів, вони мало залучені в туристично-рекреаційну діяльність району.

Функціонування санаторно-курортного господарства ПТРР забезпечене наявністю бальнеологічних (лікувальні природні мінеральні води) і грязевих (лікувальні грязі) ресурсів. У районі виявлені та використовуються з метою лікування й оздоровлення джерела майже всіх типів мінеральних вод: радонові, йодно-бромні, гідрокарбонатні, натрієві, хлоридно-натрієві та сульфідні і торфові грязі (табл. 2).

Таблиця 2

Мінеральні води, грязі ПТРР

Область	Головні типи мінеральних вод, грязів	Медичні показники, профіль захворювання	Рекреаційно-курортні центри
Дніпропетровська	Сульфатні-магнієво-кальцієві, сульфатно-хлоридні, хлоридно-натрієві, радонові, бромні, йодо-бромні; сульфідні грязі	Органи дихання, опорно-руховий апарат, серцево-судинна, ендокринна системи, порушення обміну речовин, медико-психологічна реабілітація учасників АТО	с. Вербки, м. Верхньодніпровськ, смт Новотроїцьке (оз. Солоний лиман), с. Орлівщина
Кіровоградська	Сульфатно-хлоридно-натрієво-кальцієві, радонові	Опорно-руховий апарат, серцево-судинна, нервова, ендокринна системи, порушення обміну речовин, захворювання шкіри, медико-психологічна реабілітація учасників АТО	м. Знам'янка, м. Олександрія
Полтавська	Хлоридно-натрієві, гідрокарбонатно-хлоридно-натрієві; торфові грязі	Органи травлення, ендокринна система і порушення обміну речовин, зокрема цукровий діабет, опорно-руховий апарат, сечовивідна і статева системи, медико-психологічна реабілітація учасників АТО	смт Білики, смт Велика Богачка, с. Власівка, м. Миргород, с. Омельник, смт Нові Санжари
Черкаська	Радонові, гідрокарбонатні, натрієво-магнієво-кальцієві, хлоридно-натрієві	Серцево-судинна, ендокринна, сечовивідна системи, органи травлення, органи дихання, опорно-руховий апарат, медико-психологічна реабілітація учасників АТО	с. Будище, м. Городище, с. Сокирна

Примітка: складено авторами на основі: [13; 14, с. 279–282].

Матеріальна базу ПТРР формують колективні засоби розміщення, будинки та пансіонати відпочинку, дитячі заклади оздоровлення та відпочинку. На Дніпропетровську область припадає 90 % кількості готелів та 90 % місткості готелів ПТРР (табл. 3). Найменше колективних засобів розміщення на території Кіровоградщини. Області району характеризуються низьким значенням коефіцієнта використання місткості готелів, який не перевищує позначки 0,25 і найменший у Черкаській області (0,18) [3, с. 248].

Таблиця 3

Матеріальна база ПТРР

Тип закладів	Дніпропетровська	Кіровоградська	Полтавська	Черкаська
Колективні засоби розміщення, од.	228	46	107	119
Готелі та аналогічні засоби розміщення, од.	120	29	77	78
Місткість готелів, місць	77581	15870	3049	2701
Обслуговування приїжджих, тис. ос.	214379	49147	168467	152455
Санаторії та пансіонати з лікуванням, од.	108	17	30	41
Місткість санаторіїв, місць	1860	244	3437	1542
Будинки та пансіонати відпочинку, од.	2	—	—	—
Місткість будинків і пансіонатів відпочинку, місць	787	—	—	—
Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, які працюють влітку, од.	9	6	25	16
Місткість дитячих закладів оздоровлення, місць	839	522	808	800

Примітка: складено авторами на основі: [15, с. 165–173; 16, с. 184–186; 17, с. 124–126; 18, с. 160–168].

Незважаючи на значний природно-рекреаційний потенціал і сформовану туристичну інфраструктуру, обсяг туристичного потоку в областях ПТРР скорочується та характеризується коливальною (низхідна (2013–2015), висхідна (2011–2012, 2016–2017)) динамікою (рис. 1).

Мешканці регіону надають перевагу відпочинку за кордоном (рис. 2) або в інших рекреаційних районах України. Екскурсійні тури переважають до країн Європи (Австрія (Відень), Угорщина (Будапешт), Польща (Краків, Варшава, Вроцлав)), а тури з метою відпочинку й оздоровлення до країн Південної Європи та Середземного моря (Болгарія, Греція, Чорногорія, Хорватія, Іспанія, Єгипет, Туреччина, Кіпр, Ізраїль). Набирає популярності відпочинок в екзотичних країнах — Таїланд, Шрі-Ланка, Мальдівські острови тощо. Найактивніше у закордонних туристичних поїздках заді-

яні мешканці Дніпропетровської і Полтавської областей (табл. 4). З-поміж іноземних туристів, які відвідали рекреаційний район, переважають громадяни Ізраїлю, Білорусі, Польщі, Німеччини, Грузії, Туреччини, Росії. Значна їх частина скористалася рекреаційними послугами курорту Миргород (Полтавська область). Також іноземних туристів приваблюють історико-культурні центри: Умань, Дніпро, Нікополь, Полтава; функціонуючі та законсервовані індустріальні об'єкти міст Кривий Ріг, Кропивницький, Дніпро, Олександрія, Жовті Води тощо. Як іноземних, так і українських туристів і екскурсантів цікавить духовний центр України — м. Канів та с. Шевченкове (Черкаська обл.).

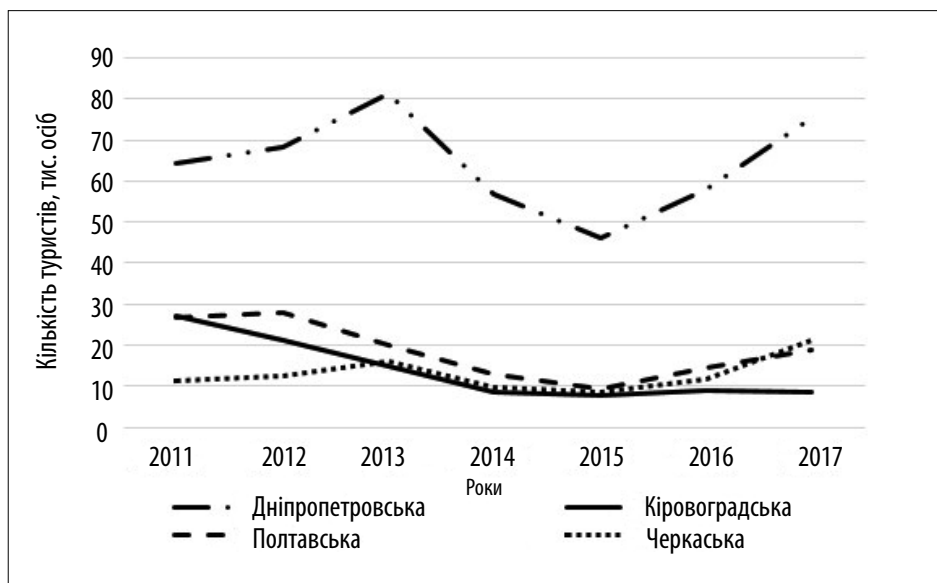

Рис. 1. Кількість туристів обслугованих суб'єктами туристичної діяльності ПТРР

Примітка: розроблено на основі: [19, с. 74].

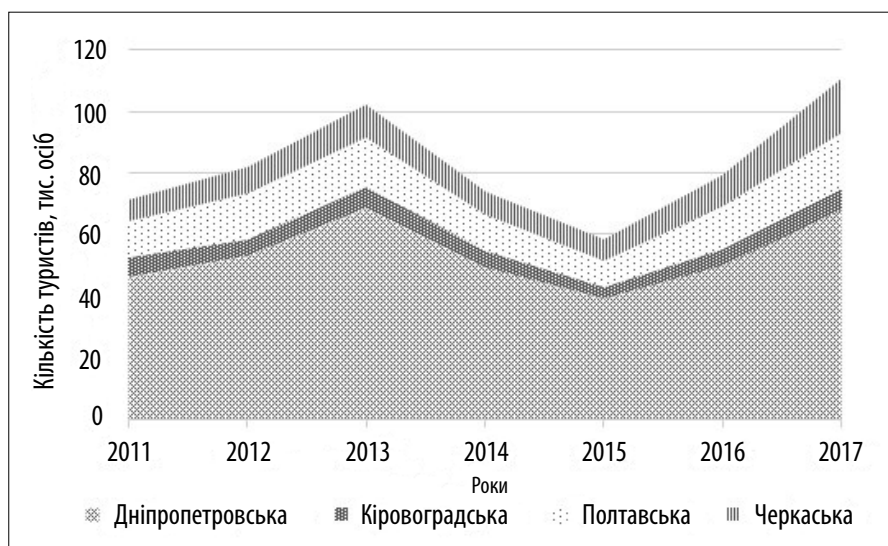

Рис. 2. Кількість туристів-громадян України, які подорожують за кордоном

Примітка: побудовано авторами на основі: [19, с. 76].

В останні роки зафіксовано скорочення кількості туристів і екскурсантів, які відвідали ПТРР, що зумовлено як об'єктивними передумовами (депопуляцією населення, падінням рівня життя, ООС, запровадженням безвізу з країнами ЄС тощо), так і суб'єктивними (зниженням попиту на розроблені, усталені екскурсійні маршрути територією району, що розраховані на масового споживача; вичерпністю атрактивного потенціалу залучених в екскурсійні тури історико-культурних об'єктів району та ін.) (табл. 4). Відкритим залишається питання високого рівня тінізації діяльності у туристично-рекреаційній та екскурсійній сферах району, у якій залучено 553 суб'єкти господарювання (325 — Дніпропетровська область, 43 — Кіровоградська, 93 — Полтавська, 92 — Черкаська область) [20, с. 18].

Таблиця 4

Туристичні потоки ПТРР, 2017

Туристичні потоки, тис. осіб	Дніпропетровська	Кіровоградська	Полтавська	Черкаська
Кількість туристів обслугованих суб'єктами туристичної діяльності України у т.ч.	76,5	8,6	24,5	20,9
іноземні туристи	1,1	0,2	0,2	1,7
туристи-громадяни України, які виїжджали за кордон	68,1	4,9	20,1	16,3
внутрішні туристи	7,5	3,5	4,2	2,9

Примітка: складено авторами на основі: [20, с. 49, 50, 83].

З метою актуалізації екскурсійної діяльності на території ПТРР у статті проаналізовано інформаційну базу екскурсійних турів/маршрутів всеукраїнського туристичного порталу UA.IGotoWorld.com [21] і сформульовано наступні висновки:

- екскурсійна діяльність у районі слабо розвинута і, як результат, мало представлена на сайті (171 екскурсійний маршрут або 16,5 % усіх турів територією України). Для порівняння, територією Поліського туристично-рекреаційного району проходять 372 (35,9 %) екскурсійних маршрути [4, с. 38];
- 88 % маршрутів проходять територією кількох адміністративних областей Придніпровського туристично-рекреаційного району, 12 % — охоплюють об'єкти у межах однієї області району;
- 63 % маршрутів передбачають відвідування природних або історико-культурних об'єктів за межами Придніпровського туристично-рекреаційного району (природні об'єкти: Українські Карпати, Долина нарцисів, Шацькі озера та ін.; історико-культурні об'єкти: м. Київ, м. Біла Церква, м. Запоріжжя, м. Львів, м. Одеса, м. Ужгород, м. Харків, м. Берегове, м. Яремче, с. Косино; м. Краків (Польща), м. Батумі (Грузія), м. Відень (Австрія) та ін.);
- 85 % маршрутів є кількденними (2–4 дні), частка одноденних маршрутів не перевищує 15 %;

- 25 % маршрутів є природно-краєзнавчими; понад 42 % маршрутів передбачає відвідування як природно-краєзнавчих, так і історико-культурних об'єктів; на відвідування історико-краєзнавчих об'єктів орієнтовані 33 % екскурсійних маршрутів;
- у структурі історико-краєзнавчих об'єктів, які пропонують для огляду й відвідування екскурсантів, переважають архітектурні комплекси центральних історичних частин міст (м. Дніпро («Місто трьох фортець»), м. Полтава («Архітектурна Полтава»), Нікополь («Проспект Трубників») та ін.), сакральні споруди (Хрестовоздвиженський монастир (м. Полтава), Миколаївська церква (сmt Диканька), Головна Синагога (м. Кропивницький), Синагога Золота Троянда (м. Дніпро), могила цадика Нахмана (Умань) та ін.), історичні місця (м. Канів, с. Шевченкове, сmt Диканька, с. Гоголеве, м. Полтава, м. Умань та ін.) тощо. Частка історико-біографічних об'єктів, які залучені в екскурсійні маршрути, незначна й не перевищує 5 % загальної кількості екскурсійних об'єктів;
- найбільше екскурсійних маршрутів прокладено територією Дніпропетровської і Черкаської областей, найменше — Кіровоградської області (табл. 5);
- середня вартість одноденних екскурсій коливається від 140 грн за пішохідну екскурсію історичною частиною м. Кропивницький до 1450 грн за екскурсію з елементами дайвінгу на гранітних кар'єрах Кіровоградської області (табл. 5);
- територією району розроблені унікальні екскурсійні маршрути, орієнтовані на відвідування діючих і законсервованих/закинутих індустриальних об'єктів («Залізне серце України», «Техногенна фантастика», «Кривбас індастріал» (м. Кривий Ріг), «На Придніпровську теплоелектростанцію», «Дайвінг на гранітних кар'єрах», «Дігерство. Похід у підземну дренажну систему» (м. Дніпро) тощо).

Підвищення ефективності використання матеріальної бази ПТРР, зростання надходжень від екскурсійної діяльності у місцевий бюджет, збільшення прибутковості туроператорів можливе за рахунок розвитку історико-культурної екскурсійної діяльності за місцями проживання і творчості відомих людей (політиків, науковців, літераторів, митців тощо), яка наразі мало представлена у межах району (табл. 5). Така екскурсійна діяльність є персоналізованою: враховує запити й інтереси (професійні, культурно-пізнавальні) конкретних груп екскурсантів; при розробці екскурсійного туру передбачає застосування дизайн-методу; потребує від гйда-екскурсовода ґрунтовного знання об'єкта екскурсії та професійної гнучкості під час її проведення; охоплює широке коло об'єктів соціальної інфраструктури, які не залучені у традиційні природно-, історико-краєзнавчі екскурсійні маршрути (історико-біографічні об'єкти: будинки-музеї/меморіальні музеї, пам'ятники, барельєфи, бібліотеки, наукові установи, освітні заклади, сакральні споруди, кладовища тощо).

У статті укладено перший варіант переліку видатних постатей, життєвий шлях й професійна/творча діяльність яких може слугувати основою розробки історико-біографічних екскурсійних турів у ПТРР (табл. 6). При виборі постатей враховувався їхній внесок у становлення й розбудову незалежності України, у світову й українську науку, освіту, культуру тощо; час проживання й діяльності на території ПТРР; наявність на території району об'єктів, які були свідками життя і діяльності цих постатей (меморіальні музеї, родинні помешкання, місця праці і діяльності та ін.).

Таблиця 5

Екскурсійні маршрути територією ПТРР

Назва області	Природно-красназначчі екскурсійні маршрути		Історико-красназначчі екскурсійні маршрути		Вартість односторонньої екскурсії, грн.	Історико-біографічні об'єкти екскурсії
	К-сть, од.	Головні природно-красназначчі об'єкти екскурсії	К-сть, од.	Головні історико-красназначчі об'єкти екскурсії		
Дніпропетровська	8	Заповідник «Кам'яна могила», Карачунівський, Савровський кар'єри, р. Дніпро і Інгулець, «Каховське море», Токівський водоспад, о. Хортиця, с. Ракове (огляд зоряного неба)	52	м. Дніпро, с. Гречане (етно-хутір «Козацька Січ»), с. Капулівка (Чортомлицька Січ), м. Кривий Ріг, с. Петриківка, м. Нікополь, с. Рубанівське, с. Сорочинне («Сорочинська казка»), о. Хортиця (Запорізька Січ)	150 («По проспекту Трубників», «На ранчо "Біла підкова"»); 780 («Техногенна фантастика у Кривому Розі»)	с. Капулівка (могила отамана І. Сірка), м. Дніпро (історичний музей і будинок-музей Д. Яворницького, парк ім. Л. Глоби)
Кіровоградська	6	Дендропарк (м. Кропивницький), р. Дніпро, р. Інгул, урочище Монастирище, Звенигородський і Олександрійський затоплені кар'єри	19	смт Побузьке, м. Кропивницький, с. Миколаївка («Хутір Надія»), м. Олександрія, с. Цібулеве (Гайдамацька Січ)	140 («Пішохідна екскурсія по Кропивницькому»); 1450 («Дайвінг на гранітних кар'єрах»)	с. Миколаївка (будинок Тобілевичів-Гарковських)
Полтавська	3	Кременчуцьке водосховище, р. Дніпро	32	с. Березова Рудка, с. Великі Сорочинці, с. Гоголеве, смт Диканька, м. Миргород, м. Полтава,	250 («Пішохідна екскурсія по Полтаві») 400 («Сорочинська ярмарка»)	с. Березова Рудка (садиба Закревських), с. Гоголеве (музей-заповідник М. Гоголя), смт Диканька (Кочубейські дуби), м. Полтава (музей-садиба І. Котляревського)
Черкаська	4	Буцький каньйон, р. Дніпро, г. Пивиха, «Софіївський парк», Стеблівський заказник, урочище «Холодний Яр»	47	с. Була, м. Звенигородка, м. Канів, с. Легезине, с. Мельники, смт Стеблів, м. Умань, м. Чигирин, с. Шевченкове	270 («Канів. Шевченківськими шляхами»); 790 («Шевченко-тур»)	с. Була (дуб М. Залізняка), м. Канів і с. Шевченкове (музей Т. Шевченка), смт Стеблів (музей І. Нечуя-Левицького), м. Умань (могила падиша Нахмана)

Примітка: складено авторами на основі: [21].

Таблиця 6

Видатні постаті, які проживали й творили на території ПТГРР

Визначні постаті	Області району				Черкаська
	Дніпропетровська	Кіровоградська	Полтавська	Черкаська	
Громадські, політичні, військові та релігійні діячі	О. Блаватська, Л. Брежнев, Л. Глоба, Р. Самокішин, І. Сокульський, І. Сірко, І. Суліма, М.-М. Шнерсон	Л. Бродський, В. Винниченко, С. Горячко, О. Ерделі, Г. Нестеренко, К. Пестушко, Г. Сорочкін	І. Багряний, М. Драгоманов, Метислав, (Степан Скрипник), С. Петлюра	І. Виговський, П. Дорошенко, С. Єфремов, М. Залізник, А. Лівіцький, падиак Нахман, М. Старийський, Б. Хмельницький, В. Чорновіл	
Науковці	В. Білецький, В. Будник, І. Манжура, О. Макаров, Л. Маслов, Я. Новицький, О. Польш, А. Сіяєвський, Д. Яворницький, М. Янгель	М. Бенардос, В. Бондаренко, М. Гомберг, Г. Лангемак, О. Маринич, Г. Носов, І. Тамм, Г. Прокура, П. Рябков, В. Сухомлинський, А. Шпір (Спір)	Г. Береговий, І. Білановський, Ф. Вовк, О. Засядько, Ю. Кондратюк, А. Макаренко, М. Остроградський, Г. Сковорода	М. Біляшівський, Л. Биковський, І. Вейціківський, О. Захаренко, М. Максимович, Г. Сковорода, Ф. Шевченко	
Митці (художники, скульптори, архітектори)	С. Грузенберг, І. Зноба, В. Зноба, В. Зуєв, П. Нирінберг, Ф. Клименко, П. Магро, І. Кабаков, В. Небоженко, І. Старов, А. Шарій, Д. Яблонський	Л. Балановська, М. Барський, М. Блуменфельд, Г. Бострем, М. Тпценко (Тен)	К. Білокур, В. Боровиковський, С. Делоне, Д. Дяченко, В. Кричевський, Г. Левіцький, В. Литвиненко, М. Ярошенко	Я. Брюховецький, І. Іжакевич, І. Падалка, Л. Перфецький, І. Сошенко, Т. Шевченко	
Діячі музичної і театральної культури	Л. Ахелжакова, М. Ліберман, Ю. Чайка, А. Штогаренко	І. Карпенко-Карий (Тобілевич), М. Кропивницький, М. Тобілевич (Садовський), П. Тобілевич	О. Білаш, І. Дунаєвський, М. Лисенко, П. Майборода, В. Холодна	В. Авраменко, С. Гулак-Артемовський, В. Замирайло, М. Старийський, Н. Ужвій	
Літератори (письменники, поети, публіцисти, літературознавці)	Л. Бачинський, М. Вороний, О. Гончар, Т. Епк, С. Єнджесевич, П. Загребельний, Н. Ісмаїлов, І. Манжура, В. Підмогильний, В. Чигирин, Т. Шевченко, Г. Яковенко	О. Журлива (Котова), С. Маланок, Ю. Яновський	В. Барка, Л. Глібов, Л. Боровиковський, М. Гоголь, О. Гончар, А. Головко, С. Гребінка, П. Загребельний, О. Ковнінька, І. Котляревський, П. Мирний, О. Пчілка, М. Чурай, В. Самійленко, В. Симоненко, Г. Тютюнник	М. Драй-Хмара, С. Єфремов, І. Нечуй-Левицький, Т. Осьмачка, В. Симоненко, С. Скляренко, Ю. Смолич, Т. Шевченко, В. Шкляр	

Сформувавши зацікавлення до історико-біографічних об'єктів ПТТРП можливо за рахунок популяризації їхнього потенціалу у глобальних соціальних мережах (Facebook, Instagram та ін.), на он-лайн освітніх і науково-пізнавальних платформах України (Prometheus, EDUGET, Coursera та ін.) та розвитку віртуального туризму.

Віртуальний туризм — вид туризму XXI ст., який передбачає віртуальне відвідування та споглядання особою цікавих для неї природно-, історико-культурних об'єктів засобами сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій і комунікацій та Інтернету у будь-якій точці простору у режимі он-лайн. Елементами віртуального туризму є віртуальні екскурсії та віртуальні тури, які у сучасному туристичному менеджменті виступають ефективними інструментами зацікавлення потенційного туриста чи екскурсанта до реального відвідування об'єктів цих екскурсій/турів. Розвиток віртуального туризму, який на перших етапах передбачає оцифрування фондів музеїв, підготовку 3-D зображень історичних частин поселень ПТТРП дасть змогу відкрити потенціал історико-біографічних об'єктів району як для мешканців України так і для усього світу. З метою залучення екскурсантів доцільно розробити згідно світових зразків («VirtualLouvreMuseum», «VirtualCarnegieHall» тощо) віртуальну екскурсію по території Шевченківського національного заповідника, Канівському музею Тараса Шевченка, синагозі Золота Роза (м. Дніпро), історичній частині м. Полтава, м. Нікополь, м. Умань, с. Великі Сорочинці, с. Шевченкове та ін. Позитивно, що області ПТТРП уже мають досвід співпраці з компанією Google у розробці віртуальних екскурсій: 2017 р. у рамках кампанії «Автентична Україна» розроблені віртуальні екскурсії, що доступні трьома мовами (українська, англійська, російська) Запорізької Січі — заповідника «Хортиця» (м. Запоріжжя) і резиденції Богдана Хмельницького (м. Чигирин). Їхні 3-D тури доступні у режимі Street View на Картах Google, а 360-градусні панорами дозволяють прогулятися територією музеїв, зазирнути всередину будинків і ознайомитись з експозиціями [22].

Актуалізація екскурсійної діяльності дасть змогу туроператорам і турагентам ПТТРП сформувавши новий сегмент екскурсійної діяльності на ринку України; залучити в екскурсійну сферу широке коло місцевих краєзнавчих, меморіальних музеїв, тим самим популяризувати їхні фонди; зумовити зростання обсягів грошових надходжень у місцевий бюджет; сприяти розвитку супутньої інфраструктури (транспортна, ресторанне господарство, торгівля тощо), реалізувати ідею соціальної відповідальності бізнесу; зацікавити по-новому екскурсанта, що вже відвідав відомі екскурсійні маршрути району, але має ще бажання й фінансові можливості подорожувати рідним краєм; покращити професійну компетентність гідів-екскурсоводів тощо.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Функціонування ПТТРП здійснюється на основі використання потенціалу природно-краєзнавчих і історико-краєзнавчих об'єктів на фоні трансформації матеріальної бази туристично-рекреаційної і екскурсійної діяльності району та переорієнтації туристів і екскурсантів на міжнародний туризм. Актуалізувати й інтенсифікувати екскурсійну діяльність на території ПТТРП можливо за рахунок залучення історико-біографічних об'єктів в туристично-екскурсійні маршрути, а також переходу від масових (традиційних) екскурсійних турів до індивідуальних. Останні побудовані із використанням дизайн-методу, який враховує не тільки запити й інтереси екскурсантів, але й їхні емоційні очікування від екскурсій. Укладання першого варіанта переліку видатних постатей і особистостей, які проживали і творили на території району, покликане стимулювати розвиток історико-біографічних екскурсійних

турів у ПТТР. Перспективи дослідження вбачаються в аналізі економічної вигоди розроблених історико-біографічних екскурсій з акцентом на структурі прибутків та витрат, розвитку супутньої інфраструктури, оцінці попиту на такого виду екскурсійні послуги у ПТТР.

Література

1. Бочан І. О. Характерні тенденції розвитку міжнародного туризму в умовах глобалізації / II міжнар. наук.-практ. конф.: матер. конф. Вінниця, 2014. С. 174–181.
2. Biletskyi M., Ivakh Ya., Kotyk L. Lvivoblast: urgent socio-economic problems in the context of European integration/Journal of Geography, Politics and Society. 2017. Vol. 7(2). P. 32–42.
3. Білецький М. І., Котик Л. І. Карпатсько-Подільський рекреаційний район України: сучасний стан і перспективи розвитку / Туристичні послуги на світовому ринку як фактор розвитку міжнародного туризму: зб. матер. міжнар. наук.-практ. конф. Львів: ЛІЕТ, 2018. С. 244–255.
4. Білецький М. І., Котик Л. І. Актуалізація екскурсійної діяльності на території Поліського туристично-рекреаційного району України / Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід: зб. матер. міжнар. наук. конф. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. С. 34–40.
5. Регіональний туризм: стратегія, ресурси, перспективи розвитку: монографія / Н. П. Мешко та ін. — Дніпропетровськ: Акцент ПП, 2016. 321 с.
6. Домаранський А. Туризм в Кіровоградській області: проблеми розвитку та основні принципи реорганізації / Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України: зб. матер. конф. 2017. С. 45–54.
7. Скрипник Л. В. Туристичні ресурси та їх потенціал (на прикладі Черкаської області) / Економіка. Управління. Інновації: електрон. наук. фахове вид. 2015. Вип. 3 (15). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2015_3_17 (дата звернення: 15.01.2019).
8. Жмуденко В. О., Полянська А. В. Формування стратегії розвитку туризму Черкаської області / Економіка і суспільство: наук. вид. 2018. Вип. 17. С. 425–429.
9. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 168-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-p> (дата звернення: 16.01.2019).
10. Державна служба статистики України: сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 21.01.2019).
11. Україна у цифрах 2017: стат. зб. / Держ. ком. статистики України. Київ, 2018. 241 с.
12. Регіональний людський розвиток: стат. зб./Держ. ком. статистики України. Київ, 2018. 72 с.
13. Міністерство екології та природних ресурсів України: сайт. URL: <https://menr.gov.ua> (дата звернення: 21.01.2019).
14. Білецький М. І., Ванда І. В., Котик Л. І. Соціальна географія: навч. посіб. — Львів: Простір-М, 2015. 468 с.
15. Статистичний щорічник Дніпропетровської області за 2017 рік. Дніпро, 2018. 458 с.
16. Статистичний щорічник Кіровоградської області за 2017 рік. Кропивницький, 2018. 458 с.
17. Статистичний щорічник Полтавської області за 2017 рік. Полтава, 2018. 348 с.
18. Статистичний щорічник Черкаської області за 2017 рік. Черкаси, 2018. 428 с.
19. Туристична діяльність та колективні засоби розміщення у Львівській області, 2017: стат. зб. Львів, 2018. 90 с.
20. Туристична діяльність в Україні у 2017 році: стат. зб. / Держ. ком. статистики України. Київ, 2018. 90 с.
21. UA.IGotoWorld.com — туристичний портал про Україну: сайт. URL: <https://ua.igotoworld.com/ua> (дата звернення: 23.01.2019).
22. Музейний портал: сайт. URL: <https://museum-portal.com> (дата звернення: 24.01.2019).

References

1. Bochan I. O. Karakterni tendenciyi rozvy`tku mizhnarodnogo tury`zmu v umovax globalizaciyi / II mizhnar. nauk.-prakt. konf.: mater. konf. Vinny`cya, 2014. S. 174–181.
2. Biletskyi M., Ivakh Ya., Kotyk L. Lvivoblast: urgent socio-economic problems in the context of European integration / Journal of Geography, Politics and Society. 2017. Vol. 7(2). P. 32–42.
3. Bilecz`ky`j M. I., Koty`k L. I. Karpats`ko-Podil`s`ky`j rekreacijny`j rajon Ukrayiny: suchasny`j stan i perspekty`vy` rozvy`tku / Tury`sty`chni poslugy` na svitovomu ry`nku yak faktor rozvy`tku mizhnarodnogo tury`zmu: zb. mater. mizhnar. nauk.-prakt. konf. L`viv: LIET, 2018. S. 244–255.
4. Bilecz`ky`j M. I., Koty`k L. I. Aktualizaciya ekskursijnoyi diyal`nosti na tery`toriyi Polis`kogo tury`sty`chno-rekreacijnogo rajonu Ukrayiny` / Geografiya, ekonomika i tury`zm: nacional`ny`j ta mizhnarodny`j dosvid: zb. mater. mizhnar. nauk. konf. L`viv: LNU imeni Ivana Franka, 2018. S. 34–40.
5. Regional`ny`j tury`zm: strategiya, resursy`, perspekty`vy` rozvy`tku: monografiya/N. P. Meshko ta in. — Dnipropetrovs`k: Akcent PP, 2016. 321 s.
6. Domarans`ky`j A. Tury`zm v Kirovograds`kij oblasti: problemy` rozvy`tku ta osnovni pry`ncy`py` reorganizaciyi / Teorety`chni i pry`kladni napryamky` rozvy`tku tury`zmu ta rekreaciyi v regionax Ukrayiny`: zb. mater. konf. 2017. S. 45—54.
7. Skry`pny`k L. V. Tury`sty`chni resursy` ta yix potencial (na pry`kladi Cherkas`koyi oblasti) / Ekonomika. Upravlinnya. Innovaciyi: elektron. nauk. faxove vy`d. 2015. Vy`p. 3 (15). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2015_3_17 (data zvernennya: 15.01.2019).
8. Zhmudenko V. O., Polyanicz`ka A. V. Formuvannya strategiyi rozvy`tku tury`zmu Cherkas`koyi oblasti / Ekonomika i suspil`stvo: nauk. vy`d. 2018. Vy`p. 17. S. 425–429.
9. Pro sxvalennya Strategiyi rozvy`tku tury`zmu ta kurortiv na period do 2026 roku. Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny` vid 16.03.2017 # 168-r. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-r> (data zvernennya: 16.01.2019).
10. Derzhavna sluzhba staty`sty`ky` Ukrayiny`: sajт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (data zvernennya: 21.01.2019).
11. Ukrayina u cy`frax 2017: stat. zb. / Derzh. kom. staty`sty`ky` Ukrayiny`. Ky`yiv, 2018. 241 s.
12. Regional`ny`j lyuds`ky`j rozvy`tok: stat. zb. / Derzh. kom. staty`sty`ky` Ukrayiny`. Ky`yiv, 2018. 72 s.
13. Ministerstvo ekologiyi ta pry`rodny`x resursiv Ukrayiny`: sajт. URL: <https://menr.gov.ua> (data zvernennya: 21.01.2019).
14. Bilecz`ky`j M. I., Vanda I. V., Koty`k L. I. Social`na geografiya: navch. posib. — L`viv: Prostir-M, 2015. 468 s.
15. Staty`sty`chny`j shhorichny`k Dnipropetrovs`koyi oblasti za 2017 rik. Dnipro, 2018. 458 s.
16. Staty`sty`chny`j shhorichny`k Kirovograds`koyi oblasti za 2017 rik. Kropy`vny`cz`ky`j, 2018. 458 s.
17. Staty`sty`chny`j shhorichny`k Poltavs`koyi oblasti za 2017 rik. Poltava, 2018. 348 s.
18. Staty`sty`chny`j shhorichny`k Cherkas`koyi oblasti za 2017 rik. Cherkasy`, 2018. 428 s.
19. Tury`sty`chna diyal`nist` ta kolekty`vni zasoby` rozmishhennya u L`vivs`kij oblasti, 2017: stat. zb. L`viv, 2018. 90 s.
20. Tury`sty`chna diyal`nist` v Ukrayini u 2017 roci: stat. zb./Derzh. kom. staty`sty`ky` Ukrayiny`. Ky`yiv, 2018. 90 s.
21. UA.IGotoWorld.com — tury`sty`chny`j portal pro Ukrayinu: sajт. URL: <https://ua.igotoworld.com/ua> (data zvernennya: 23.01.2019).
22. Muzejny`j portal: sajт. URL: <https://museum-portal.com> (data zvernennya: 24.01.2019).

Билецкий М. И., Котик Л. И.

ПРИДНЕПРОВСКИЙ ТУРИСТИЧЕСКО-РЕКРЕАЦИОННЫЙ РАЙОН УКРАИНЫ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

Проанализированы особенности современного развития и функционирования Приднепровского туристическо-рекреационного района Украины. Обращено внимание на использование имеющегося природно-ресурсного и историко-культурного потенциала, материальную базу туристическо-рекреационной деятельности, интенсивность и направление туристско-экскурсионных потоков. Проанализировано информационную базу экскурсионных туров/маршрутов всеукраинского туристического портала UA.IGotoWorld.com, проходящих по территории района на предмет использования в них естественно-краеведческих, историко-краеведческих и историко-биографических объектов района. Представлен первый вариант перечня выдающихся фигур, жизненный путь и профессиональная/творческая деятельность которых может служить основой разработки историко-биографических экскурсионных туров района. Обоснованы преимущества актуализации экскурсионной деятельности с акцентом на историко-биографические объекты территории района и их представление в среде Интернет (виртуальный туризм).

Ключевые слова: Приднепровский туристическо-рекреационный район, туризм, рекреация, экскурсионная деятельность, историко-биографические объекты экскурсий.

Biletskyi M., Kotyk L.

THE PRYDNIPROVSKY TOURISM AND RECREATION AREA OF UKRAINE: PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

The topicality of the study of the Pridniprovsky tourism and recreation region (PTRR) of Ukraine is determined by restructuring of the state's economy, the intensification of innovation and investment activity and Ukraine entering the global tourism market.

The purpose of the article is to evaluate the development of the tourism and recreation sector of the PTRR and to suggest ways of using the potential of historical and biographical excursion sights in the tourism sector.

The objectives of the study include: to analyze the peculiarities of the modern development of the PTRR, to evaluate the efficiency of using its recreational and tourism potential, to identify the prospects for further development of the tourism and recreational sector of the region by using the potential of historical and biographical excursion sights and the development of virtual tourism.

The Pridniprovsky tourism and recreation region includes Dnipropetrovsk, Kirovograd, Poltava and Cherkasy regions and occupies 17.6% of Ukraine's territory with 16.1 % of its inhabitants. It is characterized by depopulation and aging of the population, a negative migration rate and below average indicators of the integrated regional human development index. The share of employed individuals in the field of tourism and recreation in the region does not exceed 3%.

The region has a significant natural, historical and cultural potential for the development of tourism and recreation, a diversified material base (hotels of different class, hostels, treatment resorts, etc.), and a developed network of tour operators and travel agents.

Since 2014 a decrease in the number of domestic and foreign tourists has been recorded, which has been caused by the fall of living standards in Ukraine and the war in the east of the country as well as by the limited potential of historical, cultural and natural tourism sights and the reorientation of the customer to visiting other recreational areas of Ukraine or to the foreign tourism.

The analysis of the information base of excursion tours/routes of the Ukrainian tourist portal UA.IGotoWorld.com showed that the travel activity in the region is poorly developed and, as a result, is underrepresented on the website (171 excursion routes, which is 16.5 % of all tours across Ukraine); 63 % of the routes involve visiting natural or historical and cultural sights outside the PTRR; 33 % of excursion routes are targeted at visiting historical sights; historical city centres, sacred buildings, historical sights, and other architectural complexes constitute the majority of historical sights; the share of historical and biographical sights that are part of travel routes is insignificant and does not exceed 5 % of the total number of sights.

It has been proved that the development of historical and cultural tourism in the places of residence and activity of famous people (historical and biographical sights) will increase the tourist flows in the region. The first version of the list of prominent figures (public, political, military and religious figures; scientists, artists, sculptors; musicians and theatrical figures; writers — overall 154 people), whose life path and professional activity can serve as the basis for the development of the historical-biographic tours in the PTRR.

It has been proved that the development of virtual tourism will contribute to the formation of interest in historical-biographical sights and will activate tourism and recreational activities in the region.

Actualization of excursion activity will allow forming a new kind of tours in the PTRR; attracting a wide range of local historical and memorial museums to the excursion sphere; increasing the volume of money flow into the local budget; promoting the development of the associated infrastructure (transport, hospitality, trade, etc.), implementing the idea of social responsibility of businesses; attracting a tourist who has already visited the famous excursion routes in the area but still wants to travel across his or her native land and has the financial resources to do it; improving the professional competence of tour guides, etc.

The prospects of the study are represented in the analysis of the economic impact of the developed historical and biographical excursions with an emphasis on the structure of profits and expenditures, the development of the associated infrastructure, the assessment of demand for this type of excursion services in the PTRR.

Key words: *Prydniprovsky tourism and recreation area, tourism, recreation, excursion activity, historical and biographical excursion sights.*

ВІСНИК

Львівського інституту
економіки і туризму

Головний редактор: *Бочан І. О.*

Комп'ютерне верстання: *Кук М. І.*

Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 12765-1649Р

Вісник Львівського інституту економіки і туризму 10.03.2010 р. був затверджений і включений до переліку наукових фахових видань України з галузі науки: економічні.

Підписано до друку 28.12.2018 р. Формат 70*100/16.
Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 19,01. Наклад 100 прим.
Зам. №2513

Львівський інститут економіки і туризму
79007, м. Львів, вул. Менцинського, 8
Тел.: (032)255-45-47, (032)255-75-11,
тел./факс: (032)255-46-94,
e-mail: lebk@org.lviv.net
nviddil@i.ua

Друк: ТзОВ «Компанія «Манускрипт»»
вул. Руська, 16/3, м. Львів, 79008
тел./факс: (032) 235–52–20

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 3628 від 19. 11. 2009 р.